

Primary School Students 'Attitudes Regarding Freedom

Fatih Kaya, İnönü University, Orcid ID: 0000-0002-9011-8656
Erdal Akpınar, Erzincan Binali Yıldırım University, Orcid
ID:0000-0002-5281-9785

Abstract

The purpose of this study is to determine primary school students' attitudes towards the value of freedom. Explanatory sequential design, one of the mixed method designs, was used in the study. In this design, the research starts with quantitative and continues with qualitative. The study group of the research was determined separately for quantitative and qualitative processes. The population of the research is the classes in which social studies course is taught in primary and secondary schools in the city center of Malatya in the 2019-2020 academic year. The sample of the study consists of 1249 students selected by simple random sampling from this population. The qualitative data of the study were obtained with the maximum diversity sampling type, which is one of the purposeful sampling methods. In this context, a total of 24 students participated in the research. The quantitative data of the study were collected with the Attitude Scale towards Social Studies and Human Rights, Citizenship and Democracy Lesson Values, and the qualitative data were collected using a semi-structured interview form. In the interview form, the students; "What does freedom mean to you?" The question has been posed. Quantitative data were analyzed by descriptive and inferential statistical methods, while qualitative data were analyzed by content analysis method. According to the research results, primary school students' attitudes towards the value of freedom are highly positive; There is a significant difference according to the variables of class, success, number of siblings, reading habits and socioeconomic level of the neighborhood where the school is located.

Keywords: Values education, attitude, social studies

Inönü University
Journal of the Faculty of
Education
Vol 22, No 1, 2021
pp. 578-602
DOI:
10.17679/inuefd.85
6671

Article type:
Research article

Received : 08.01.2021
Accepted : 22.03.2021

Suggested Citation

Kaya, F. and Akpınar, E. (2021). *Primary School Students' Attitudes Regarding Freedom*, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 22(1), 578-602. DOI: 10.17679/inuefd.856671

Bu makale Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından, 2021 tarihinde kabul edilen doktora tezinden üretilmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The main function of education is to ensure that the individuals it wants to educate are well equipped and skilled, as well as to ensure that individuals reach a good character and thought. Society wants the individuals it will raise to absorb the value judgments of the culture in which they were born and raised. In this context, the main purpose of the Turkish National Education system is to raise generations who are conscious, cultured and loyal to their values that society needs (Ulusoy, 2007: 6). Today, all countries in the world organize their education systems according to their national policies and goals. Thus, states ensure the cohesion and harmony of their citizens through the transfer of values and culture. Every society needs values to ensure its continuity. It does this through education. Because lifelong decisions and behaviors displayed as a result of these decisions are carried out through the values owned. In daily life, we make many positive or negative evaluations without realizing it. At the first glance, our qualifications such as 'good' and 'bad', which seem simple, have a very complex mechanism of values (Kurttaş, 2017: 352). This system of values is the definition of good and bad not only for individuals but also for societies. Social rules are the basic norms that keep a country alive. In this context, the focus of the research is the value of "freedom". Freedom, on the one hand, is one of the basic values of the Turkish National Education system, on the other hand, is the main theme of raising "effective citizens"..

The value of freedom is one of the universal values, and its education should be carried out by qualified programs and teachers. A student who gains awareness of this value in the education process is beyond his own freedom; realizes that the freedom of other people is also important. He realizes that every violation of freedom in the society concerns himself as an individual. Teaching the remedies in the lessons triggers the student's effort to learn the rules of law. With the idea that social sensitivity will perpetuate individual emancipation, the student gains a holistic approach to freedom (Koç, 2007: 43). Thus, the student becomes the

defender and protector of social freedom as well as individual freedom. A student who understands and assimilates freedom is not only the insurance of his own freedom, but also the freedom of his nation.

Purpose

The purpose of this research is to determine the attitudes of primary school students towards the value of freedom. For this purpose, answers were sought for the following sub-problems:

- What are the students' attitudes towards the value of freedom?
- Do students' attitudes towards the value of freedom differ significantly according to gender, class of education, success, number of siblings, reading habits and socioeconomic level of the neighborhood where the school is located?
- What are the students' views on the value of freedom?

Method

Explanatory sequential design, one of the mixed method designs, was used in the study. In this design, the research starts with quantitative and continues with qualitative. The study group of the research was determined separately for quantitative and qualitative processes. The population of the research is the classes in which social studies course is taught in primary and secondary schools in the city center of Malatya in the 2019-2020 academic year. The sample of the study consists of 1249 students selected by simple random sampling from this population. The qualitative data of the study were obtained with the maximum diversity sampling type, which is one of the purposeful sampling methods. In this context, a total of 24 students participated in the research. The quantitative data of the study were collected with the Attitude Scale towards Social Studies and Human Rights, Citizenship and Democracy Lesson Values, and the qualitative data were collected using a semi-structured interview form. In the interview form, the students; "What does freedom mean to you?" The

question has been posed. Quantitative data were analyzed by descriptive and inferential statistical methods, while qualitative data were analyzed by content analysis method.

Findings

Considering the findings within the scope of the study, there is no significant difference in the attitudes of the students participating in the study towards the value of freedom according to the gender variable ($t = 1.551$; $p = .12$; $p > .05$). On the other hand; the grade of education ($F = 3.227$; $p = .02$; $p < .05$), success status ($F = 6.122$; $p = .00$; $p < .05$), number of siblings ($F = 6.611$; $p = .00$; $p < .05$), reading status ($F = 3.830$; $p = .00$; $p < .05$) and the socioeconomic level of the neighborhood where the school is located, and the students' attitudes towards the value of freedom ($F = 4.453$; $p = .01$; $p < .05$) the difference has emerged.

In the qualitative sample group of the research, the students asked "What does freedom mean to you?" Their answers regarding the interview question were analyzed through content analysis. The results obtained were coded under the theme of freedom. These codes processed under the theme of freedom; It has been determined as "Living Independently", "Expressing One's Thoughts", "Universal", "Defending Your Rights", "Restriction", "Fair Environment", "Certain Limits" and "Living as Desired."

Discussion & Conclusion

Looking at the results of the study, it is seen that students' attitudes towards the value of freedom are generally positive. The said attitude; It is shaped together by the school, family and social environment. In addition to the information learned in the lessons, factors such as the habit of reading books, the number of siblings and living conditions also affect this attitude. One of the interesting results of the study is that the gender factor has no effect on students' attitudes towards the value of freedom. This is undoubtedly an ideal situation. One of the striking results of the study is the relatively high perception of freedom of residential students in lower socioeconomic districts. Finally, students in shaping their attitudes to

freedom values, besides the variables studied in this research, current developments in Turkey and the world, media, religion, and many other factors such as social affiliation are also thought to be effective. Therefore, it would be useful to test similar studies in different populations and with different variables.

İlköğretim Öğrencilerinin Özgürlük Değerine İlişkin Tutumları

Fatih Kaya, İnönü Üniversitesi, Orcid ID: 0000-0002-9011-8656

Erdal Akpınar, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Orcid

ID:0000-0002-5281-9785

Öz

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim öğrencilerinin özgürlük değerine ilişkin tutumlarını belirlemektir. Araştırmada karma yöntem tasarımlarından, açıklayıcı sıralı desen kullanılmıştır. Bu desende araştırma nicel ile başlayıp, nitel ile devam eder. Araştırmanın çalışma grubu, nicel ve nitel süreçler için ayrı ayrı belirlenmiştir. Araştırma evreni, 2019-2020 öğretim yılında Malatya il merkezindeki ilkökuller ve ortaokullarda sosyal bilgiler dersinin okutulduğu sınıflardır. Araştırmanın örneklemini ise, bu evrenden basit seçkisiz örnekleme yolu ile belirlenen 1249 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın nitel verileri, amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan maksimum çeşitlilik örnekleme türü ile elde edilmiştir. Bu kapsamda toplam 24 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Araştırmanın nicel verileri Sosyal Bilgiler ile İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Değerlerine İlişkin Tutum Ölçeği, nitel verileri ise yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formunda öğrencilere; "Özgürlük sizin için neyi ifade ediyor?" sorusu yöneltilmiştir. Nicel veriler betimsel ve çıkarımsal istatistikî yöntemler, nitel veriler ise içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, ilköğretim öğrencilerinin özgürlük değerine ilişkin tutumları yüksek derecede olumlu olup; sınıf, başarı durumu, kardeş sayısı, kitap okuma alışkanlığı ve okulun bulunduğu muhitin sosyoekonomik düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, özgürlük, sosyal bilgiler

İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 22, Sayı 1, 2021
ss. 578-602

DOI:

10.17679/inuefd.85
6671

Makale türü:
Araştırma makalesi

Gönderim Tarihi :
08.01.2021

Kabul Tarihi :
22.03.2021

Önerilen Atıf

Kaya, F. ve Akpınar, E. (2021). İlköğretim öğrencilerinin özgürlük değerine ilişkin tutumları, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 578-602. DOI: 10.17679/inuefd.856671

Bu makale Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından, 2021 tarihinde kabul edilen doktora tezinden üretilmiştir..

İlköğretim öğrencilerinin özgürlük değerine ilişkin tutumları

Eğitimin temel işlevi, eğitmek istediği bireylerin iyi donanımlı, becerikli olmasını hedeflemenin yanı sıra, bireylerin iyi bir karaktere ve düşünceye erişmesini de sağlamaktır. Toplum, yetiştireceği bireylerin içinde doğup büyüdükleri kültürün değer yargılarını özümsemesini ister. Bu bağlamda Türk Millî Eğitim sisteminin temel amacı toplumun ihtiyacı olan bilinçli, kültürlü, değerlerine sadık nesiller yetiştirmektir (Ulusoy, 2007). Bugün dünya üzerindeki bütün ülkeler eğitim sistemlerini, kendi milli politika ve hedeflerine göre düzenlemektedir. Böylece devletler, vatandaşlarının değer ve kültür aktarımı yoluyla birbirlerine bağlılığını ve uyumunu da temin ederler.

Her toplum sürekliliğini sağlamak için değerlere ihtiyaç duyar. Bunu da eğitim yoluyla yapar. Çünkü hayat boyu alınan kararlar ve bu kararlar neticesinde sergilenen davranışlar, sahip olunan değerler vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Gündelik hayatta farkında olmadan olumlu ya da olumsuz birçok değerlendirmede bulunuruz. İlk bakışta basit gibi görünen ‘iyi’, ‘kötü’ gibi nitelendirmelerimizin özünde oldukça karmaşık bir değerler mekanizması vardır (Kurtdaş, 2017). İşte bu değerler sistemi yalnızca bireyler için değil, toplumlar için de iyi ve kötünün tarifidir. Toplumsal kurallar bir ülkeyi ayakta tutan temel normlardır. Bu kapsamda araştırmamızın odak noktasını “özgürlük” değeri oluşturmaktadır. Özgürlük bir yandan Türk Millî Eğitim sisteminin temel değerleri arasında yer alırken, diğer yandan da “etkili vatandaş” yetiştirmenin ana temasını oluşturmaktadır.

Özgürlük hem değer, hem de kavram olarak evrensel bir niteliğe sahiptir. İlkçağlardan bu yana yöneten ve yönetilenlerin temel sorunu olan özgürlüğün birçok farklı tanımı bulunmaktadır. Montesquieu, Kanunların Ruhu adlı eserinde (2014); “Hürriyet (özgürlük), kanunların izin verdiği her şeyi yapma hakkıdır” demektedir, bu sözünü “bir vatandaş kanunların yasak ettiği şeyi yapabilseydi hür sayılmazdı. Çünkü öteki vatandaşların da aynı yetkiyi kullanmaya hakları olurdu” cümlesiyle izah etmektedir. Özgürlük, başka bir tanımda “başkalarınca zorlanmamanın bir ölçütü” (Özdek, 1993) olarak ifade edilmiştir. Hayek (1997)

özgürlüğü; “ilk çağlardan bu yana hükümetlerin temin etmesi gereken uygarlığın biricik vazgeçilmez temeli” olarak nitelendirmiştir. Hayek’e benzer şekilde Balcı (2017) da “özgürlüğün canlılar içinde sadece insana özgü bir özellik olduğunu, bu yüzden de insanının diğer canlılardan farklı olduğunu ve insanlar için temel bir değer olduğunu” vurgulamıştır. Son olarak Topçu’ya (2010) göre ise özgürlük; “yabancı hiçbir güç tarafından zorlanmaksızın, iradenin kendi seçimi ile yine kendisini belli bir harekete zorlayabilmesidir”. Dolayısıyla özgürlük kavramının devletlerin koyduğu hukuki sınırlar, başkaları ile olan ilişkiler ve özgür düşünebilme koşulları çerçevesinde tanımlandığı görülmektedir. Bu çerçevede özgürlük kavramı; hukuki sınırlar içerisinde, hiçbir kuvvetin etkisi altında kalmadan düşünme ve davranma yetisi olarak tanımlanabilir.

Özgürlük, değer olarak bireyleri ve toplumu, hak olarak bütün bir insanlığı, ulusal bağımsızlık bağlamında ise devletlerin istiklalini temsil eder. Bu açıdan bu kavram bireyden topluma, toplumdaki devlete bütün kurum ve bireyleri ilgilendirmektedir. Fromm; “Birçok olumsuz duruma rağmen özgürlük büyük savaşlar kazanmıştır. Birçok insan, baskıya karşı özgürlüğün savunulduğu savaşlarda ölmenin özgürlük olmaksızın yaşamaktan daha iyi olduğu inancıyla yaşamlarını özgürlüğe feda etmiştir. Böylesine bir ölüm, bu insanların bireyselliklerini ortaya koymanın doruk noktasıydı. Tarih, kendi kendini yönetebilmenin, kendisi için kararlar verebilmenin ve doğru bulduğu şekilde düşünme ve hissetmenin insan için olası olduğunu kanıtlar gibidir” (1997) demek suretiyle, özgürlüğün insanlık tarihindeki serüvenini çarpıcı bir şekilde ortaya koymuştur.

Özgürlük düşüncesi ilk çağlardan beri bütün büyük dönüşümlerin merkezinde yer almıştır. Nitekim Yunan şehir devletlerinde demokrasinin temelini oluşturan özgürlük anlayışı, orta çağda derebeylikler eliyle merkezi imparatorlukları derinden sarsmış ve insanların imparatorluklara ve kiliseye karşı başkaldırısına zemin hazırlamıştır. Aynı düşünce Rönesans ile birlikte yeni bir aşamaya geçmiş (Geçgel, 2019); sanat, edebiyat, bilim ve teknoloji gibi birçok alanda Avrupa'nın gelişim ve dönüşümünü hızlandırmıştır. Özgürlük fikri, 1789'da Fransız

İhtilali'nin fitilini ateşleyen en temel unsurlardan biridir. Bir yandan liberalizm, laiklik ve eşitlik gibi kavramlarla bireysel özgürlüklere kapı aralarken, diğer yandan da milliyetçilik ve ulus devlet gibi kavramlar üzerinden imparatorlukların dağılma sürecini tetiklemiştir. Ayrıca I. ve II. Dünya Savaşlarının yaşanmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu dönemde pek çok mutlakiyetçi yönetim yıkılmış ve dünya adım adım özgürlüğe doğru yol almıştır. Bununla birlikte dünyanın pek çok yerinde bireysel ve toplumsal hak ve özgürlükler konusunda hala yürünmesi gereken uzun bir yolun olduğu görünmektedir.

Özgürlük, aynı zamanda değerler eğitiminin önemli bir parçasıdır. Diğer değerlerde olduğu gibi, özgürlük değerinde de temel sorumluluk öncelikle aileye ve eğitim kurumlarına düşmektedir. Etkili bir değerler eğitimi için; aile, okul, çevre ve toplumsal kurumlar işbirliği içinde olmalıdır (Yıldırım ve Akpınar, 2016). Diğer bir ifadeyle değer eğitiminde bir çocuğa toplumsal değerlerin ilk tohumu ailede atılmakta, filizlenme ve büyüme süreci ise okullarda gerçekleşmektedir. Bu çerçevede aile ve okulda değer öğretimi sürecinde öğretilenlerin birbiri ile tutarlı ve devamlı olması önemlidir.

Özgürlük değeri evrensel değerlerden biri olup, eğitimi nitelikli programlar ve öğretmenler eliyle gerçekleştirilmelidir. Eğitim-öğretim sürecinde bu değerinin bilincini kazanan bir öğrenci kendi özgürlüğünün ötesinde; diğer insanların özgürlüğünün de önemli olduğunu fark eder. Toplumda yaşanan her özgürlük ihlalinin, birey olarak kendisini de ilgilendirdiğinin farkına varır. Derslerde hak arama yollarının öğretilmesi öğrencide hukuk kurallarını öğrenme çabasını tetikler. Öğrenci, toplumsal duyarlılığın bireysel özgürleşmeyi sürekli kılacağı fikriyle özgürlüğe bakışında bütünsel bir yaklaşım kazanmış olur (Koç, 2007). Böylece öğrenci zamanla bireysel özgürlüğünün yanı sıra, toplumsal özgürlüğün de savunucusu ve koruyucusu haline gelir. Özgürlüğü kavramış ve özümsemiş bir öğrenci, yalnızca kendi özgürlüğünün değil, mensubu olduğu milletin özgürlüğünün de sigortasıdır.

Bireyin toplumsal ve kültürel değerlerle donanmış, sorumluluklarının farkında, çevresindeki insanlara yardım eden, hak ve özgürlüklere saygılı bir şekilde davranması

kendiliğinden gelişecek veya doğuştan var olan bir durum değildir. Bu nitelikler ancak eğitim yoluyla gerçekleştirilebilir (Küçük, 2018). Özgürlük değerini kazanmak hem bireysel, hem de toplumsal bir görevdir (Bilgiseven, 2005). Bu bağlamda okullarda işlenen değerler eğitim programları, içinde bulunduğu toplumun milli kültür ve geleneklerinden hareketle evrensel değerleri yansıtan; bireyin ve toplumun temel değerlerini koruyan ve benimseyen nesiller yetiştirmek üzere planlanmalıdır.

Diğer değerlerde olduğu gibi, özgürlük değerinin öğretiminde de ailede, okulda, sınıf içinde veya dışında uygulanabilecek iş ve işlemler söz konusudur. Bu konuda en etkili yöntemlerden biri, çocuğa fikirlerini özgürce ifade edebilmesi için gerekli ortamı hazırlamaktır. Ailede, okulda veya sosyal çevrede çocuğun sorumluluk almasını sağlayarak, onun özgürce hareket etmesine ve bağımsız davranmasına fırsat vermektir. Ailede iş bölümünde ona rol vermek, önemli kararlarda fikrini almak, her ortamda sorumluluk almasına ortam hazırlamaktır. Özgürce hareket edebilmesinin önünü açmak ve okul etkinliklerinde ödevler yoluyla karar alma ve uygulama süreçlerine dahil etmektir.

Ailenin çocuklar üzerindeki etkisi, ilkokul 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin özgürlük algılarında çok daha bariz bir şekilde hissedilmektedir. Ancak 7. sınıfa gelen öğrenci, artık Piaget' nin *soyut işlem dönemi* adını verdiği yeni bir evreye ulaşmıştır. Birçok açıdan düşünebilme kabiliyeti gelişen birey, düşünsel esnekliğe ve ergen benmerkezciliği düzeyine erişmiştir. Bu nedenle korumacı ve kısıtlayıcı bir çevrede yetişse dahi, zihninde toplumsal kuralların değişmez olduğuna dair inancı değiştirmeye başlamıştır. Dolayısıyla birey, toplumsal değerleri ve kuralları sorgulama ve reddetme eğilimi içerisine girmiştir. Bu bağlamda özgürlük düşüncesi, gencin bireyci eğilimlerine en iyi cevap veren değer olarak belirmiştir. Nitekim araştırmalarda, öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumlarında öğrenim görülen sınıf düzeyinin Durualp ve Durualp (2012) ve Koç (2007) etkili olduğu görülmüştür.

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim öğrencilerinin özgürlük değerine ilişkin tutumlarını belirlemektir. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

- Öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumları ne düzeydedir?
- Öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumları cinsiyet, öğrenim görülen sınıf, başarı durumu, kardeş sayısı, kitap okuma alışkanlığı ve okulun bulunduğu muhitin sosyoekonomik düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırmada karma yöntem tasarımlarından *açıklayıcı sıralı desen* kullanılmıştır. Bu desende araştırma nicel ile başlayıp, nitel ile devam eder. Nitel yöntem, araştırmanın nicel yöntemle çalışılmış bazı başlıklarını derinleştirmek için uygulanır. Açıklayıcı sıralı desenlerde nicel ve nitel veriler ayrı ayrı analiz edilir, tartışma bölümünde ise bu veriler birleştirilerek yorumlanır (Creswell ve Plano Clark, 2014).

Çalışma Grubu

Yapılan araştırmanın çalışma grubu nicel ve nitel süreçler için ayrı ayrı belirlenmiştir. Bu kapsamda araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim-öğretim yılı birinci yarısında Malatya il merkezinde bulunan ilkokul ve ortaokullarda öğrenim gören öğrenciler, örneklemini ise evrenden basit seçkisiz örnekleme yolu ile belirlenmiş 1249 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmanın nitel verileri amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme türü ile toplanmıştır. Bu kapsamda 4, 5, 6 ve 7. sınıfların her birinden 6 öğrenci olmak üzere toplam 24 öğrenci araştırmaya dâhil edilmiştir. Nitel örnekleme grubunun öğrencileri, nicel örnekleme grubu içerisinde seçilmiştir.

Tablo 1.*Örnekleme İlişkin Betimsel İstatistikler*

Değişkenler		Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	630	%50.4
	Erkek	619	%49.6
Sınıf	4.Sınıf	593	%47.5
	5.Sınıf	212	%17.5
	6.Sınıf	221	%17.7
	7.Sınıf	223	17.9
	0-44	20	%1.6
Başarı	45-54	29	%2.3
	55-69	124	%9.9
	70-84	223	%23.1
	85-100	788	%63.1
	Haftada bir	361	%28.9
Sınıf	Haftada iki veya üzeri	599	%48
	Ayda bir	179	%14.3
	Yılda bir ve üzeri	69	%5.5
	Hiç	41	%3.3
	Alt	420	%33.6
SED	Orta	414	%33.1
	Üst	415	%33.2

Araştırmanın nicel çalışma grubuna katılan öğrencilerin %50.4'ü kız (n=630), %49.6'sı erkektir (n=619). Öğrencilerin %47.5'i 4. sınıfta (n=593), %17'si 5.i sınıfta (n=212), %17.7'si 6. sınıfta (n=221), %17.9'u ise 7. sınıfta (n=223) öğrenim görmektedir. Başarı durumu bakımından %1.6'sı 0-44 (n=20), %2.3'ü 45-54 (n=29), %9.9'u 55-69 (n=124), %23.1'i 70-84 (n=223), %63.1'i ise 85-100 (n=788) puan aralığındadır. Öğrencilerin %39.5'i 1 (n=493), %34'ü 2 (n=425), %17.2'si 3 (n=215), %5.3'ü 4 (n=66), %4'ü ((n=50) ise 5 ve daha fazla kardeş sahibidir. Kitap okuma oranları bakımından ise %28.9'unun haftada 1 (n=361), %48'inin haftada 2 veya daha fazla (n=599), %14.3'ünün ayda 1 (n=179), %5.5'inin yılda 1 veya üzeri(n=69), %3.3'ünün ise hiç kitap okumadığı (n=41) görülmektedir. Son olarak öğrencilerin %33.6'sının alt (n=420), %33.1'inin orta (n=414), %33.2'sinin üst düzey sosyoekonomik gelir düzeyine (SED) sahip muhitlerdeki okullarda öğrenim gördüğü (n=415) anlaşılmaktadır.

Veri Toplama Araçları ve Verilerinin Toplanması

Araştırmada nicel veri toplama aracı olarak *Sosyal Bilgiler ile İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersleri Değerlerine İlişkin Tutum Ölçeği*'nin (Kaya, 2021) "özgürlük" değeri alt boyutuna ilişkin maddelerinden yararlanılmıştır. Araştırmada, nitel veri toplama aracı olarak ise araştırmacılar tarafından geliştirilen *yarı yapılandırılmış görüşme formu* kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda öğrencilere "Özgürlük sizin için neyi ifade ediyor?" sorusu yöneltilmiştir. Araştırma verileri yaklaşık üç aylık bir süre zarfında toplanmıştır. Nitel araştırmalarda aktarılabirliği arttırmak için, detaylı betimleme ve amaçlı örnekleme yapılabilir (Erlandson vd., 1993). Bu çerçevede araştırmada aktarılabirliği arttırmak için amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırmada tutarlılığı (güvenirliği) arttırmada en kullanışlı yöntem, üye kontrolüdür. Üye kontrolünde araştırmacılar notlarını katılımcılara gösterirler, katılımcılar da kayıtların doğruluğunu kontrol ederler (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016). Bu doğrultuda çalışmada görüşme sonrası tutulan notlar katılımcılara okutulmuş, ifadeler düzenlenerek kayıtlara son şekli verilmiştir. Ayrıca araştırmacının görüşmeler yoluyla derlenen nitel verileri, üç alan uzmanının görüşleri doğrultusunda ayrı ayrı kodlanmıştır. Daha sonra karşılaştırma yapmak suretiyle ortak bir kod listesi oluşturulmuştur. Böylece araştırmacının nitel verilerinin tutarlılığı arttırılmıştır. Doğrulanabilirlik, güvenilirlik denetimi yapılırken izlenen yolun ve sürecin ayrıntılı bir biçimde belirtilmesini gerektirir (Lincoln ve Guba, 1985). Görüşmeler yoluyla elde edilen verilerin doğruluğu, üç alan uzmanı tarafından gözden geçirilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS 25 paket programıyla analiz edilmiştir. Verilerin analizinde, betimsel istatistiki yöntemlerin yanında, çıkarımsal istatistiki yöntemler kullanılmıştır. Çıkarımsal istatistiki yöntemi kullanmadan önce, verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmıştır. Bu bağlamda Skewness değeri .347, Kurtosis değeri ise .5761'dir. DeCarlo (1997) ile Hopkins ve Weeks (1990) normal dağılım için Skewness ve Kurtosis değerlerinin ± 3 arasında olması yeterli görmektedir. Diğer yandan Morgan ve arkadaşları

(2004) ± 1 , Tabachnick ve Fidell (2013) ise ± 1.5 arası değerleri kabul etmektedir. Buna göre bu araştırmanın verileri normal dağılım göstermektedir. Dolayısıyla verilerin analizinde parametrik testlerin kullanılmasında bir sakınca yoktur.

Araştırmanın alt problemleri doğrultusunda grup sayısı iki olan değişkenler için parametrik testlerden *Bağımsız Örneklem t-Testi*, grup sayısı üç ve üstü olan değişkenler için *Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)* kullanılmıştır. ANOVA sonuçlarına göre anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için *Tukey HSD* testi tercih edilmiştir. Araştırmanın nicel verilerinin güvenilirlik katsayısı “.88.” olarak hesaplanmıştır. Cronbach’s Alfa değeri $0.80 < 1.0$ aralığındadır. Dolayısıyla araştırmada kullanılan nicel verilerin yüksek derecede güvenilir olduğu kabul söylenebilir (Kalaycı, 2017).

Araştırmanın nitel verileri *içerik analizi* yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi sürecinde öğrencilerin sorulara verdikleri yanıtlar kodlanmış, bu kodlarla temalar oluşturulmuştur. Bu işlemler yapılırken öğrencilere Ö4-1, Ö4-2...Ö5-1, Ö5-2,...Ö6-1, Ö6-2, Ö7-1, Ö7-2...şeklinde numaralar verilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın “*Öğrencilerin özgürlük değerlerine ilişkin tutumları hangi düzeydedir?*” problemine ilişkin bulgular, Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2.

Öğrencilerin Özgürlük Değerine İlişkin Tutumlarının Betimsel Analizi

Değişken	\bar{X}	ss
Özgürlük	4.28	.869

Araştırmaya katılan öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumlarının ortalamaları “Tamamen Katılıyorum (Ort.=4.28)” düzeyindedir.

Araştırmanın “*Öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumları, cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?*” alt problemine ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.

Öğrencilerin Özgürlük Değerine İlişkin Tutumlarının Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem t-Testi Analizi

Testi Analizi

Değişken	Cinsiyet	N	\bar{X}	ss	t	p
Özgürlük	Kadın	630	4.32	.763	1.551	.12
	Erkek	619	4.24	.964		

Tablo 3’de, araştırmaya katılan öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumlarının cinsiyet değişkenine göre Bağımsız Örneklem t-Testi bulguları yer almaktadır. Bulgulara göre, öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılık görülmemektedir (t = 1.551; p = .12; p > .05). Yani bu konuda öğrenciler benzer tutumlara sahiptirler.

Araştırmanın “Öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumları öğrenim görülen sınıf, başarı durumu, kardeş sayısı, kitap okuma alışkanlığı ve okulun bulunduğu muhitin sosyoekonomik düzeyine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin bulgular, Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4.

Öğrencilerin Özgürlük Değerine İlişkin Tutumlarının Tek Yönlü Varyans Analizi

	Sınıf	\bar{X}	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	Kareler Ort.	F	p
Öğrenim Görülen Sınıf	4.Sınıf	4.24	Gruplar Arası	7.279	2.426	3.227	.02
	5.Sınıf	4.20	Gruplar İçi	936.263	.752		
	6.Sınıf	4.32	Toplam	943.542			
	7.Sınıf	4.42					
	Toplam	4.28					
Başarı Durumu	0-44	3.80	Gruplar Arası	18.216	4.554	6.122	.00
	45-54	4.14	Gruplar İçi	925.326	.744		
	55-69	4.05	Toplam	943.542			
	70-84	4.20					
	85-100	4.36					
	Toplam	4.28					
Kardeş Sayısı	1	4.34	Gruplar Arası	19.639	4.910	6.611	.00
	2	4.30	Gruplar İçi	923.903	.743		
	3	4.23	Toplam	943.542			
	4	4.31					
	5 ve üstü	3.69					
	Toplam	4.28					
Kitap Okuma Durumu	Hiç	3.83	Gruplar Arası	11.479	2.870	3.830	.00
	Haftada bir	4.35	Gruplar İçi	932.063	.749		

	Haftada 2 veya +	4.28	Toplam	943.542			1-4
	Ayda bir	4.29					
	Yılda bir veya +	4.14					
	Toplam	4.28					
Okulun Bulunduğu Muhitin SosyoEkonomik Düzeyi	Alt	4.32	Gruplar Arası	6.697	3.348	4.453	.01
	Orta	4.18	Gruplar İçi	936.845	.752		2-3
	Üst	4.34	Toplam	943.542			
	Toplam	4.28					

Tablo 4'te araştırmaya katılan öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumları "öğrenim görülen sınıf" değişkenine göre ANOVA testine tabi tutulmuştur. Test sonuçlarına göre, araştırmaya katılan öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumları, öğrenim görülen sınıf değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F = 3.227$; $p = .02$; $p < .05$). Söz konusu farklılığın 7. Sınıflar ile 4. ve 5. Sınıf öğrencileri arasında olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4'te öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumlarının "başarı durumu" değişkenine göre ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre, araştırmaya katılan öğrencilerin başarı durumu ile özgürlük değerine ilişkin tutumları arasında anlamlı bir farklılık söz konusudur ($F = 6.122$; $p = .00$; $p < .05$). Bu farklılığın 7. Sınıflar ile 4. ve 5. Sınıf öğrencileri arasında olduğu görülmektedir. Ayrıca elde edilen söz konusu anlamlı farklılık; başarı puanı 0-44 arasında olan öğrenciler ile 85-100 puan arasında olan öğrenciler arasında ve başarı puanı 55-69 arasında olan öğrenciler ile 85-100 puan arasında olan öğrenciler arasında bulunmaktadır.

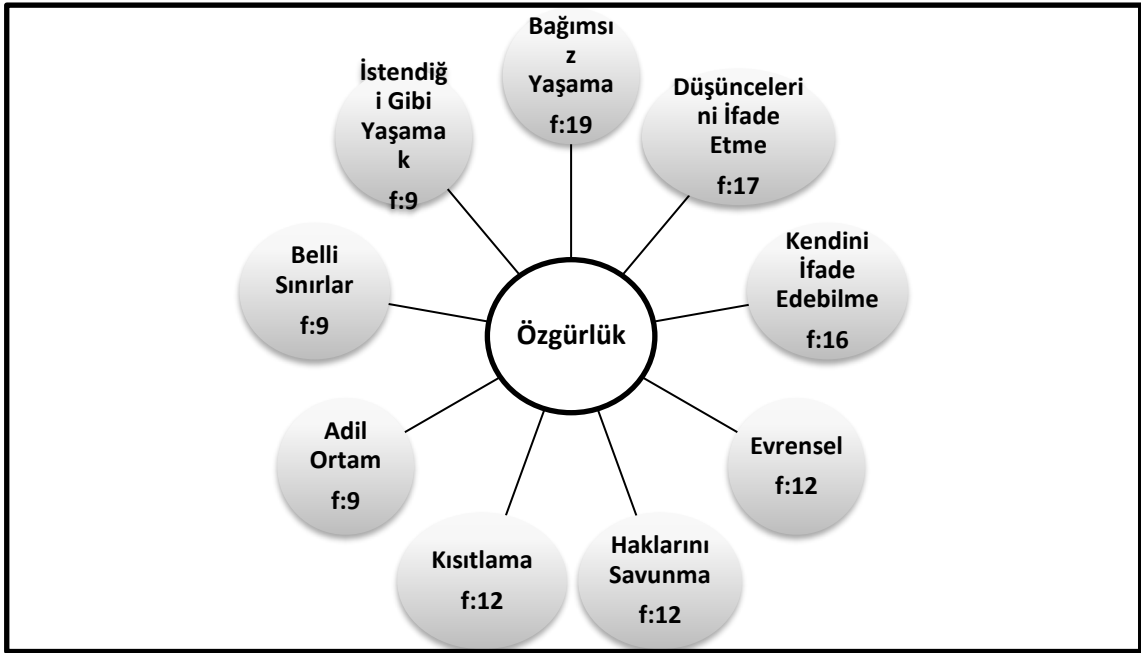
Tablo 4'te araştırmaya katılan öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumlarının kardeş sayısı değişkenine göre ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Bulgulara göre, öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumları, kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($F = 6.611$; $p = .00$; $p < .05$). Söz konusu farklılık; Kardeş sayısı 1 olan öğrenciler ile kardeş sayısı 5 ve üstü olan öğrenciler arasında, kardeş sayısı 2 olan öğrenciler ile kardeş

sayısı 5 ve üstü olan öğrenciler arasında, kardeş sayısı 3 olan öğrenciler ile kardeş sayısı 5 ve üstü olan öğrenciler arasında ve kardeş sayısı 4 olan öğrenciler ile kardeş sayısı 5 ve üstü olan öğrenciler arasındadır.

Tablo 4’te araştırmaya katılan öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumlarının kitap okuma durumuna göre ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlara göre, kitap okuma durumuna göre araştırmaya katılan öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumları anlamlı farklılık göstermektedir ($F = 3.830$; $p = .00$; $p < .05$). Bu farklılığın; hiç kitap okumayanlar öğrenciler ile haftada 1 kitap okuyan öğrenciler arasında, hiç kitap okumayanlar öğrenciler ile haftada 2 veya daha fazla kitap okuyan öğrenciler arasında ve hiç kitap okumayan öğrenciler ile ayda 1 kitap okuyan öğrenciler arasında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4’te araştırmaya katılan öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumları ile öğrenim görmekte oldukları okulun bulunduğu muhitin sosyoekonomik düzeyi arasındaki ilişkiyi ölçen ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre, okulun bulunduğu muhitin sosyoekonomik düzeyi ile öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumları arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur ($F = 4.453$; $p = .01$; $p < .05$). Bu ilişkinin orta ile alt ve üst sosyoekonomik düzey muhitlerin okullarında öğrenim gören öğrenciler arasında olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmanın nitel örneklem grubunda yer alan öğrencilerin “Özgürlük sizin için neyi ifade ediyor?” görüşme sorusuna yönelik olarak verdikleri cevapların içerik analizi yolu ile çözümlenmiştir. Elde edilen sonuçlar, özgürlük teması başlığı altında kodlanmıştır (şekil 1).

Şekil 1. Özgürlük temasına ait bulgular

Özgürlük teması altında işlenen bu kodlar (şekil 1); “Bağımsız Yaşama”, “Düşüncelerini İfade Edebilme”, “Evrensel”, “Haklarını Savunma”, “Kısıtlama”, “Adil Ortam”, “Belli Sınırlar” ve “İstendiği Gibi Yaşamak” olarak belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin özgürlük kavramının kendileri için ne ifade ettiğine ilişkin olarak verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir:

Ö4-1: “...Özgürlük istediğimi yapmak anlamına geliyor. İstedğim zaman televizyon izlemek, telefonda oyun oynamak özgürlük anlamına geliyor... Kısıtlama olmaması demek...”

Ö5-1: “...Özgürlük belli sınırlar içinde istediğim her şeyi yapmak demektir. Sınıfta istediğim sözleri söylemektir. Haklarımı rahatça savunmak demektir özgürlük...”

Ö6-1: “...Özgürlük demek adil ortam demek. Sınıfta adil bir ortam olmayınca özgür olamıyorum. Haklarımın savunulması için özgür davranmalıyım. Ama bazıları bizi kısıtlıyor... Bazen arkadaşlar bazen anne-babalarımız, bazen de büyüklerimiz bizim özgürlüğümüzü kısıtlıyor. Ama özgürlük evrensel diye bir söz vardı. Kimse dinlemiyor...”

Ö7-1: “...Özgürlük benim için belli sınırlar içinde bağımsız yaşama anlamına geliyor. Kişinin istediği gibi yaşaması demektir. Ama kimseye zarar vermeden, kimsenin hakkını almadan istendiği gibi bağımsız yaşamak demek...”

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırma Araştırmada, öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumlarının öğrenim görülen sınıf değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Söz konusu farklılık, 7. sınıfta öğrenim gören öğrenciler ile 4. ve 5. sınıflarda öğrenim gören öğrenciler arasında olup; 7. sınıfların lehinedir. Alan yazında sınıf değişkenine göre öğrencilerin özgürlük değerine yönelik tutumlarına ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolaylı da olsa, Durualp ve Durualp’in (2012) evrensel değerlere ilişkin çalışmalarında, öğrencilerin evrensel değerlere yönelik algılarının sınıf düzeyine paralel olarak arttığı görülmektedir. Bu durumda söz konusu araştırmayla, tarafımızdan yapılan çalışmanın sonuçlarının benzerlik gösterdiği söylenebilir. Araştırmada, 7. sınıf öğrencilerinin özgürlük değerine yönelik tutumlarının 4. ve 5. sınıf öğrencilerine kıyasla daha yüksek olmasında Sosyal Bilgiler öğretim programında bu değere ağırlıklı olarak daha üst sınıflarda yer verilmesinin etkili olduğu düşünülebilir. Bu durumun ortaya çıkmasında, genel olarak ergenlik öncesi dönemde çocukların ailelerine bağımlılıkların daha fazla olması ve korumacı bir bakış açısıyla yaklaşılmasının payı büyüktür. Ergenlik dönemiyle birlikte, çocukluktan gençliğe adım atan bireyin özerklik duygusu belirginleşmekte, dolayısıyla özgürlük algısı güçlenmektedir. Ailenin çocuklar üzerindeki etkisi, ilkokul 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin özgürlük algılarında çok daha bariz bir şekilde hissedilmektedir. Ancak 7. sınıfa gelen öğrenci, artık Piaget’in *soyut işlem dönemi* adını verdiği yeni bir evreye ulaşmıştır. Birçok açıdan düşünebilme kabiliyeti gelişen birey, düşünsel esnekliğe ve ergen benmerkezciliği düzeyine erişmiştir. Bu nedenle korumacı ve kısıtlayıcı bir çevrede yetişse dahi, zihninde toplumsal kuralların değişmez olduğuna dair inancı değiştirmeye başlamıştır. Dolayısıyla birey, toplumsal değerleri ve kuralları sorgulama ve reddetme eğilimi içerisine girmiştir. Bu bağlamda özgürlük düşüncesi, gencin bireyci eğilimlerine en iyi cevap veren değer olarak belirmiştir.

Araştırmada öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumlarının başarı durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu farklılığın, “0-44 ile 85-100”, “55-69 ile 85-100” başarı aralığındaki öğrenciler arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuç, Durualp ve Durualp’in (2012) evrensel değerlere ilişkin çalışmasıyla paralellik gösterir. Nitekim Durualp ve Durualp’in (2012) çalışmasında; akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin, evrensel değerlere ilişkin tutum puan ortalamaları, akademik başarısı orta ve zayıf olan öğrencilere oranla daha yüksek çıkmıştır. Eğitimin temel hedefi, milli ve evrensel değerleri benimsemiş, akademik açıdan başarılı bireyler yetiştirmektir. Bu bağlamda akademik başarı ile değerlere ilişkin tutumlar arasında olumlu bir ilişkinin olması doğaldır. Ayrıca akademik başarıları yüksek olan öğrencilerin kültür düzeyi kısmen de olsa artmakta, buna bağlı olarak da değerlere ve sosyal ilişkilere karşı tutumları olumlu yönde değişmektedir. Tüm bunların yanında, değerleri özümsemiş öğrencilerin kendi akran grubu, öğretmenleri ve aile bireyleri ile iletişimi olumlu yönde gelişmektedir. Sonuç olarak değerlerin özümsemesiyle akademik başarı arasında karşılıklı bir etkileşim olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmada öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumlarının kardeş sayıları değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu farklılığın, kardeş sayısı “1 ile 5 ve üstü”, “2 ile 5 ve üstü”, “3 ile 5 ve üstü”, “4 ile 5 ve üstü” çocuklar arasında olduğu anlaşılmaktadır. Çetin (2016), 4. sınıf öğrencilerinin toplumsal değer algısını ölçmeye çalıştığı çalışmasında; 1-3 arası kardeşi olan öğrencilerin, 3'ten fazla kardeşi olan öğrencilere oranla daha yüksek toplumsal değer algısına sahip olduğunu belirlemiştir. Bu bağlamda, tarafımızdan yapılan araştırmanın sonuçlarıyla, Çetin’in sonuçları paralellik göstermektedir. Yani çocuk sayısı arttıkça, aralarında özgürlüğün de bulunduğu bazı değerlere ilişkin tutum zayıflamaktadır. Esasen çok çocuklu ailelerde, özgürlük gibi bireyselliğin ön planda olduğu bazı değerlerin gelişimi nispeten zordur. Kanaatimizce bu durumun iki önemli nedeni vardır. Birincisi, çok çocuklu aileler çoğunlukla geleneksel değerlere önem vermekte, yani bireysellikten ziyade gurup bilincini ve toplumsallığı ön plana çıkarmaktadır. İkincisi ise, bu aileler sosyoekonomik

bakımdan çoğunlukla toplumun alt katmanlarına veya dezavantajlı kesimlerine mensup olup; kısıtlı imkanlar ve olumsuz çevre koşulları çocuklarını özgür yetiştirmelerini zorlaştırmaktadır.

Araştırmada öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumlarının, kitap okuma değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu farklılığın; “hiç kitap okumayanlar öğrenciler ile haftada 1 kitap”, “hiç kitap okumayan öğrenciler ile haftada 2 veya daha fazla kitap”, “hiç kitap okumayan öğrenciler ile ayda 1 kitap” okuyan öğrenciler arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, kitap okuyan öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumlarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Koç (2007) tarafından öğrencilerin evrensel değerleri ve kitap okumaları arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan bir çalışmada, öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutumları ile kitap okuma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Alan yazında bu çalışmanın dışında benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak kitap okumanın öğrencilerin kültür düzeyini, zihinsel gelişimini ve bireysel değerlere yönelik farkındalığını olumlu yönde etkilediği bilinmektedir. Kitap okuma alışkanlığı, bireyin öncelikle kendini tanımasını sağlar. Böylece içerden dışarıya doğru yeni bir süreç yaşanır. Bu süreçte bireyin kendine ve insanlığa dair ilgisi ve farkındalığı artmakta; bu ise aralarında özgürlük, empati ve eleştirel düşüncenin de olduğu bireysel niteliği ön plana çıkan değerlerin gelişimini olumlu yönde etkilemektedir.

Araştırmada öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumları ile öğrenim görmekte oldukları okulun bulunduğu muhitin sosyoekonomik düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır. Bu farklılığın orta ile üst ve alt sosyoekonomik muhitlerdeki okullarda öğrenim gören öğrenciler arasında olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu farklılık doğrusal değildir. Şöyle ki; öğrencilerin özgürlük tutumu alt (4.30) ve üst (4.32) muhitlerde yüksek, orta (4.18) muhitlerde ise nispeten düşüktür. Tespitlerimize göre bu durum söz konusu muhitlerin farklı yapılarından kaynaklanmaktadır. Üst düzey sosyoekonomik muhitlerde yaşayan ailelerin çocuklarında özgürlük çok daha yüksek oranda benimsenmiş ve içselleştirilmiştir. Dolayısıyla

özgürlüğe ilişkin tutumları genel olarak olumludur. Alt düzey sosyoekonomik muhitler ise, nispeten dezavantajlı toplum kesimlerine mensup ailelerin yaşadığı, dolayısıyla sosyal, politik ve ekonomik özgürlük talebinin yüksek olduğu yerleşim alanlarıdır. Buralarda yaşayan ailelerin çocukları tadını pek de bilmedikleri bir şeyin, özgürlüğün beklentisi ve özlemi içerisindeyler. Dolayısıyla tutumları olumludur. Orta düzey sosyoekonomik muhitlerde oturan ailelerin çocuklarının ise ekseriyetle mensup oldukları sosyal dokunun de etkisiyle özgürlük olgusuna daha bir kuşkuyla baktıkları anlaşılmaktadır. Kanaatimize göre, bu durum Malatya'nın demografik yapısıyla da yakından ilgilidir. Orta sınıflar gerek yaşamış oldukları bir kısım kötü tecrübeler, gerekse de mevcut konumlarını ve değerlerini koruyabilme kaygısıyla özgürlük olgusuna nispeten tehlikeli bir şey olarak bakmaktadırlar. Güvenlik ve geleneksel değerleri yaşatabilme kaygısı, özgürlük algısını baskılamaktadır. Aile büyüklerindeki bu bakış açısının nispeten çocuklara da yansıdığı anlaşılmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumları cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ancak genel anlamda araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla özgürlük değerini edinme düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın nitel bulguları, öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin bazı ipuçları vermektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, araştırma gurubu öğrencilerinin özgürlüğe ilişkin tutumları genel olarak olumludur. Öğrenciler özgürlüğü; *bağımsızlık, düşüncelerini ifade edebilme, haklarını savunabilme, adalet, belirli kurallar çerçevesinde dilediği gibi yaşayabilme ve evrensellik* gibi kavramlar ve düşünceler üzerinden açıklamışlardır (şekil 1). Bu bakış açısı Türkçe sözlükte; *"Herhangi bir kısıtlama ya da zorlamaya bağlı olmadan düşünme veya eylemde bulunma, bir şarta bağımlı olmama durumu"* şeklinde ifade edilen özgürlük tanımıyla uyumludur. Başka bir ifade ile özgürlüğün ne olduğu, öğrenciler tarafından büyük ölçüde bilinmektedir.

Diğer yandan öğrencilerin evde, okulda veya toplumda muhatap oldukları çeşitli kısıtlamalardan rahatsız oldukları, bu tür sınırlama ve kısıtlamaları kendileri açısından yanlış buldukları anlaşılmaktadır. Araştırmada, öğrencilerin özgürlük kavramının ne ifade ettiğine ilişkin soruya verdikleri cevaplara bakıldığında, genel olarak kısıtlamalara karşı bir tutum içerisinde oldukları gözlenmektedir. Araştırma gurubu 10-14 yaş aralığındaki öğrencilerden oluşmaktadır. Bu yaş aralığı çocukların ve gençlerin bilişsel, sosyal ve psikolojik farklılıklarına karşın, aynı toplumsal kurallarla karşı karşıya geldikleri bir dönemdir. Bir yandan ailelerin kendilerine karşı korumacı tutumları, diğer yandan okul yaşamı ile birlikte artan toplumsal baskı, özgürlük algısı üzerinde olumsuz bir rol oynamaktadır. Okullar aynı zamanda öğrencilere birtakım sınırlamaların getirildiği ve yaptırımların uygulandığı kurumlardır. Araştırma gurubu öğrencilerinin özgürlüğü; *“istedikleri şeyi yapmak”*, *“sınıfta istedikleri sözleri söylemek”*, *“anne, baba ve büyüklerin kısıtlamaları”*, *“bağımsız yaşama”* ve *“haklarını savunma”* gibi kavramlar ve ifadeler üzerinden söylemleştirmeleri söz konusu sınırlamalara olan tepkilerini yansıtmaları bakımından dikkat çekicidir.

Sonuç olarak öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumlarının genel olarak olumlu olduğu görülmektedir. Söz konusu tutum; okul, aile ve sosyal çevre tarafından birlikte şekillendirilmektedir. Derslerde öğrenilen bilgiler yanında, kitap okuma alışkanlığı, kardeş sayısı ve yaşam koşulları gibi faktörler de bu tutuma etki etmektedir. Araştırmanın ilginç sonuçlarından biri, cinsiyet faktörünün öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumlarına herhangi bir etkisinin olmamasıdır. Hiç şüphesiz bu ideal bir durumdur. Araştırmanın dikkat çekici sonuçlarından biri de, alt düzey sosyoekonomik muhitlerde meskûn öğrencilerin özgürlük algısının nispeten yüksek oluşudur. Son olarak öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin tutumlarının şekillenmesinde, bu araştırmada incelenen değişkenler yanında, Türkiye’deki ve dünyadaki güncel gelişmeler, iletişim araçları, dini ve toplumsal mensubiyetler gibi pek çok başka faktörün de etkili olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla benzeri çalışmaların farklı evrenlerde ve farklı değişkenlerle test edilmesi yararlı olacaktır.

Etik Kurul Kararı

Bu araştırma için etik kurul olmadığına ilişkin belge sisteme yüklenmiştir

Kaynakça/References

- Atatürk, M.K. (2018). *Medeni bilgiler (uygarlık bilgileri)*, Örgün Yayınevi. İstanbul.
- Bilgiseven, A. K. (2005). *Türk milletinin manevi değerleri*. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları. Ankara.
- Büyükköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi. Ankara.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri*. (çev. M. Bütün ve S. B. Demir). Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W., ve Plano Clark, V. L. (2014). *Research design. qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (4.ed.)*. USA: Sage Publications Inc.
- Çetin, H. (2016). *Dördüncü sınıf öğrencilerinin toplumsal değer algularının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Çetinkıran B. E. (2017). *Özgürlük kavramını yeniden düşünmek: Kant ve Arendt'te etik ve politik bir sorun olarak özgürlük*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- De Carlo, L. T. (1997). On the meaning and use of kurtosis. *Psychological methods*, 2(3), 292-307.
- Dökmen, Z. Y. (1999). Ben cinsiyet rolü envanteri kadınsılık ve erkeksilik özellikleri Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Kriz Dergisi*, 7(1), 27-40.
- Durualp E. ve Durualp, E. (2012) İlköğretim II. kademede öğrenim gören öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutumlarının incelenmesi, *Kuramsal Eğitim bilim Dergisi*, 5(4), 484-499.
- Erlanson, D. A., Harris, E. L., Skipper, B. L., ve Allen, S. D. (1993). *Doing naturalistic inquiry: A guide to methods*. Sage.
- Fromm, E. (1997). *Özgürlükten kaçış*, (çev. Selçuk Budak), Öteki Yayınevi, Ankara.
- Geçgel, Ş. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aktif yurttaşlık öz yeterlikleri ve milli değerlerin öğretimine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.
- Hayek, A. F. (1997). *Hukuk, yasama ve özgürlük (özgür bir toplumun siyasal düzeni)*, cilt III, Çev: Mehmet Öz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hopkins, K. D., & Weeks, D. L. (1990). Tests for normality and measures of skewness and kurtosis: Their place in research reporting. *Educational and Psychological Measurement*, 50(4), 717-729.
- Kalaycı, Ş. (2017). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Dinamik Akademi Yayınları.
- Kaya, F. (2021). *İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler ile insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi derslerindeki değerlere ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan.
- Koç, K. (2007). *İlköğretim 7. sınıflarda okutulan vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinde öğrenciye kazandırılması amaçlanan evrensel değerlere ilişkin tutumlar, üzerinde öğretim sürecinin etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi. Elazığ.
- Kurtdaş, E. M. (2017). Değerlerin kaynağı ve anlamlandırılması. *Turkish Studies*, 12(21), 349-366.

- Küçük, T. B. (2018). *Sosyal bilgiler dersinde sorumluluk, yardımseverlik, hak ve özgürlüklere saygı değerlerinin kazanımında işbirlikli öğrenme modelinin etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Lincoln, Y. S., ve Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage Publications.
- Merriam, S. B. (2013). *Qualitative research a guide to design and implementation* (Çev. Ed. S. Turan). Nobel Yayıncılık.
- Montesquieu. (2014). *Kanunların ruhu üzerine*, (çev. Berna Günen), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Özdek, E. Y. (1993). *1990'larda insan hakları: sorunlar ve yönelimler*. İnsan Hakları Yıllığı, 3-44.
- Tabachnick, B.G., ve Fidell, L.S. (2013). *Using multivariate statistics (6.edition)*. ABD: Pearson Education.
- Topçu, N. (2010). *Ahlak*. Dergâh Yayınları. İstanbul.
- Ulusoy, K. (2007). *Lise tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Y. ve Akpınar, E. (2016). Cinsiyet faktörünün ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin sosyal olgunluk düzeyine etkisi. *International Journal of Field Education*, 2(1), 20-32.

İletişim/Correspondence

Arş. Grv. Fatih KAYA
Sorumlu yazar: fatih.kaya@inonu.edu.tr
Prof. Dr. Erdal AKPINAR
eakpinar@erzincan.edu.tr